

עין משפט
נר מצוה

סדר תעניות כיצד פרק שני תענית

מסורת הש"ס

ג א מ"י פ"ד מלכות
תענית הלכה ו' טור א"ח
סימן תקט"ז
ד ב מ"י שם פ"ג ה"ב
ה ג מ"י שם הלכה ג'
ו ד מ"י שם הלכה ו'
ז ה ו מ"י פ"ג מלכות
ח טח תקע"ז הלכה ו'
י ט"ו מ"י פ"ג מלכות
יא ט"ז תקע"ז הלכה ו'
יב ט"ז מ"י שם פ"ג ה' ג'
יג ט"ז מ"י פ"ד שם הלכה
יד ט"ז מ"י שם פ"ג ה'
ט"ז תקע"ז סוף פ'
יז ט"ז מ"י פ"ד שם הלכה
יח ט"ז מ"י שם פ"ג ה'
יט תקע"ז סוף פ':

ואפילו בקמייתא. כלומר ואפי' בג' תעניות הראשונות וצ"ג שניות קאמר במתני' דמוציאין את המיכה לרחובת של עיר ואומר כ"ד זכרות כו' ורמינהו והתניא ראשונות ושניות נכנסין כו' פ"י ומתפללין בה כדרך כל השנה כולה כלומר שיאמר י"ח זכרות כדרך שמתפללין כל השנה וקשה דהא לעיל (ו) צ"פ"ק (דף י"ג):
קאמרין אין בג' תעניות שניות לשלש ראשונות אלא שנאלו (ס) מתפללין ומותרין בשעית מלאכה וצאלו אסורין בשעית מלאכה הא לעיל ועד קשה דלמריין דבין בראשונות בין באלמעיות היו אומרים כ"ד ועוד קשה דלמריין לעיל ואיבעית אמתא באלמעיות נמי לא מללו כ"ד ואמאי לא מייתי לה סיועה מהא דהא וי"ל דהא דקאמר הכא ומתפללין כדרך כל השנה לאו בשערים וארבע זכרות קאמר אלא קאמר שמתפללין כדרך כל השנה שלא היו מוציאין את המיכה לרחובת של עיר:

רבינו חננאל

ואקשינן. סדר תעניות כמלא ובבבולו מוציאין את התיבה, והתניא שלש תעניות הראשונות (משניות) נכנסין לבתי המדרשות ומתפללין ומוציאין שמתפללין כל השנה, שבע אחרונות מוציאין את התיבה לרחובת של עיר כו'. ושני רב פפא, כי נתן מוציאין את התיבה בשבע אחרונות וכו'. ואקשינן אידך, [אמאי] און מתחילין מן הקטן, דהניא ר' אוסר בגדולה מתחילין מן הגדול, שנאמר ויאמר משה אל אהרן לוואל אלעזר ואל איתמר בניו, ובקללה מתחילין מן הקטן, דאמר מן בתולה נתקלה נחש ואחריו חנה ואחריו ארם, ושניין, תניתין אפר על ראש הנשיא, חשיבות היא לו, דמוציאין ליה חשיבות קמי קודשא בריך הוא לכפעי דחמי אבולו עלמא, ולמה אינו נותן הנשיא ואב בית דין הם בעצמם על ראשיהם, ומתחילין מן אחרים גדול הוא מהמתכבש [מ]עצמו, כלומר בשה גדולה היא, כדי שיזוין כל לבו.

ונונתין אפר על גבי כו'. ואמאי אפר היו מעלס אדם שהרי (ו) הוא האפר היו לזכרון העקדה ובעקדה היה עלמות: נמוקס

אנשי משמר מתעניין ומשלימין ואנשי בית אב מתעניין ולא משלימין **האנשי משמר** מותרין לשחות יין בלילות אבל לא בימים ואנשי בית אב לא ביום ולא בלילה **אנשי משמר** ואנשי מעמד אסורין מלספר ומלכבד **יובתמישי** מותרין מפני כבוד השבת כל הכתוב במגילת תענית דלא למספר לפניו אסור לאחריו מותר רבי יוסי אומר לפניו ולאחריו אסור דלא להתענאה לפניו ולאחריו מותר ר' יוסי אומר לפניו אסור לאחריו מותר **אין גזרין תענית על הצבור** בתחילה בחמישי שלא להפקיע השערים אלא שלש תעניות הראשונות שני וחמישי ושני ושלש שניות חמישי שני וחמישי ר' יוסי אומר **כשם שאין הראשונות בחמישי** כך לא שניות ולא אחרונות **אין גזרין תענית על הצבור בראשי חדרים** בחנוכה ובפורים ואם התחילו אין מפסיקין דברי רבן גמליאל אמר רבי מאיר אף על פי שאמר רבן גמליאל אין מפסיקין מודה היה שאין משלימין וכן תשעה באב שחל להיות כערב שבת: **גמ'** סדר תעניות כיצד מוציאין את התיבה כו' ואפילו בקמייתא ורמינהו שלש תעניות ראשונות ושניות נכנסים לבית הכנסת ומתפללין כדרך שמתפללין כל השנה כולה ובשבע אחרונות מוציאין את התיבה לרחובת של עיר ונותנין אפר על גבי התיבה ובראש הנשיא ובראש אב בית דין וכל אחד ואחד **ונוטל ונותן בראשו רבי נתן** אומר אפר מקלה הן מביאין אמר רב פפא **כי תנן נמי מתניתין** אשבע אחרונות תנן: ובראש הנשיא: והדר תני כל אחד ואחד **ונוטל ונותן** בראשו איני **והתנן** ר' רבי אומר בגדולה מתחילין מן הגדול **ובקללה** מתחילין מן הקטן בגדולה מתחילין מן הגדול שנאמר ויאמר משה אל אהרן ולאעזר ולאיתמר נתקלה חנה ואהרן כ נתקלה אדם הא חשיבותא לדידהו דאמרי להו אהרן חשיבותו למיבעי עלן רחמי אב"ע: **כל אחד ואחד** וי' **ונוטל ונותן** בראשו: אמר רב אדרא וכל אחד ואחד **ונוטל ונותן** בראשו נשיא ואב בית דין נמי נשקלו אינהו ונינהו בראשיהו מאי שנא דשקיל איניש אחרינא ומנה להו אמר רבי **אבא דמן קסרי** אינו דומה מתבייש מעצמו

וגומר כל הזכרה. כל אותה זכרה עלמה: ה"ג ולא ענו אחריו אמן קטעו בני אסרן קטעו. חון הכנסת אומר להן על כל זכרה וזכרה והוא השמש ולא שלית זכור: לא היינו נוהגין. שלא לענות אמן: אלא כשער מזרח וזכר הכים. כלומר בזמן שזכר המקדש קיים שמתפללין זכר הנית נכנסין כדרך שער המזרח. לפי שלא היו עונין אמן במקדש כדלמריין בגמרא (לקמן דף טו): ואין לומר לא היו נוהגין כן לתקוע אלא במקדש דודאי מוקעין בגבולות כדמוכח בעולה הך מסכת ומסכת ראש השנה (דף כו: טו): **אנשי משמר**. של אותה שבת: ולא משלימין. שעדיין אינן חמורין כל כך. ובגמרא (לקמן דף טו). מפרש שמה כחזק העבודה על אנשי בית אב שהיו עובדין אותו היום וזכאיין לו כספיקם ואם היו מתענים (ו) לא היה להם כח לעמוד בעבודה: **אנשי בית אב**. המשמרה מתחלקת לשבעה נתי אבות כנגד שבעת ימי השבעות בית אב ליום: **אנשי מעמד**. אחד כהנים ולויים וישראלים הקבועים ועומדין ומתפללין על קרבן אחיהם שיתקבל לרצון ועומדים לשם שבעת עבודה דהיאך קרבנו של אדם קרב והוא אינו עומד על גביו. וכולהו מפרש בפרק אחרון (דף טו:). **מוסרין לשפות יין**. לאו בני תענית איתמר אלא אנבי דמיירי זבני משמר מייתי לה: **זלילום**. אין לחוש שמה מכבד העבודה שהרי ראו מצעדין שפקין הקרבנות ולא כבדה העבודה **לשיניא** רוב קרבנות ולא יספיקו בני בית אב של אותו היום ולרבי אלו לסייען והכי אין לחיוב לעבודה משום שכרות: **אנשי בית אב אסורין בין ביום בין בלילה**. לפי שהיו מעלין כל הלילה אצרכים ופדריס שפקעו מעל המזבח **איני** לא גמרו ביום גומרים בלילה. אכל אנשי משמר אינן לרביין לסייען בלילה להפקי דמזוג דבית אב יכול להספיק לצד היפוך המערכה: **אסורים לספר ולכבס**. משנכנסו למשמרתם כל אותה שבת אלא משמרתין קודם לכן. ובעמא מפרש בגמרא: **אסורים**. דרך רוב בני אדם להספיר בחמישי ולא בערב שבת מפני הטורח: **כל הכסוב כמגילת העניות דלא למיסדר**. דלית יומיא דלא להתענאה ומקלחתון דחמיירי טפי דלא למיסדר ואותן שהן חמורים ואסורים בהספד לפניו אסור בהספד דילמא אחי למיעבד ביו"ט גופיה: ולאחריו מוסר. דכיון שעבר יוס לא חייסין. ואותן שאינן חמורין ליאסר בהספד אלא דלא להתענאה בין לפניו כו': **שלא להפקיע את** לכתבייש

כשרואין בעלי תניות שקוין למוציא יוס חמישי שמי קעודות גדולות אחת (א) ללל חמישי ואחת לשבת קבורים שבת: **אנשי משמרה**. להענות יודעין שאינו אלא מפני התענית: **בראשי חדשים**. דלוקרי מועדי: **ואם הפחילו**. שקיבלו תענית מקודם לכן ונכנס בהן ראש חדש אין מפסיקין דאף על גב דלוקרי מועד לא כתיב ביה יוס משתה ושמתה: **שאין משלימין**. להתענות כל היום אלא לזכרון סמוך לערב: **אין מגילת תענית נכבדה** בזמן חמשים אש"פ שלא היו כותבין הלכות והיינו דקתי כל הכסוב במגילת תענית כליו היה מקרא: **גמ'** אפילו נכבדה. מוציאין את המיכה בתמיה: **כי קסני נמי חסני**. קדר תעניות כילד נכבד תעניות אחרונות קא מיירי: ה"ג בגמרא ומוטין אפר על גבי הסיכה. ולא גרסין אפר אפר מקלה. אפר שריפה עדיף משום אפרו של יחאק דלקטן: **בגדולה**. מזהו בעלמא שלא לפורענות וידבר משה אל אהרן ואל אלעזר וגו'. הא נמי דיחינן בראשיהו דנשיא ואב כ"ד ברישא חשיבותא הוא דלמרי להו אהרן חשיבותא טפי כו': דקתני ונותנין ע"ג המיכה כו' ועל ראש הנשיא כו' דמשמע על ידי אחר וגבי שאר כל אדם לא תני נותנין אלא כל אחד ואחד ונוטל כו':

אמר רבי חלפתא ור' חנניא בן תרדיון שעבר אחד לפני התיבה וגמר את הכרבה כולה ולא ענו אחריו אמן תקעו הכהנים (א) ותקעו מי שענה את אברהם אבינו בהר המוריה הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה הריעו בני אהרן הריעו מי שענה את אבותינו על ים סוף הוא יענה אתכם וישמע בקול צעקתכם היום הזה (ב) וכשבא דבר אצל חכמים אמרו לא היינו נוהגין בן אלא בשער מזרח ובהר הבית שלש תעניות הראשונות (ג) אנשי משמר מתעניין ולא משלימין ואנשי בית אב לא היו מתעניין כלל שלש שניות אית משמר מתעניין ומשלימין ואנשי בית אב מתעניין ולא משלימין שבע אחרונות אלו ואלו מתעניין ומשלימין דברי רבי יהושע וחכמים אומרים שלש תעניות הראשונות אלו ואלו לא היו מתעניין כלל שלש שניות אנשי משמר מתעניין ולא משלימין ואנשי בית אב לא היו מתעניין כלל שבע אחרונות אנשי משלימין ולא מתעניין ולא משלימין בית אב בימים ואנשי בית אב לא ביום ולא בלילה אנשי משמר ואנשי מעמד אסורין מלספר ומלכבד יובתמישי מותרין מפני כבוד השבת כל הכתוב במגילת תענית דלא למספר לפניו אסור לאחריו מותר רבי יוסי אומר לפניו ולאחריו אסור דלא להתענאה לפניו ולאחריו מותר ר' יוסי אומר לפניו אסור לאחריו מותר אין גזרין תענית על הצבור בתחילה בחמישי שלא להפקיע השערים אלא שלש תעניות הראשונות שני וחמישי ושני ושלש שניות חמישי שני וחמישי ר' יוסי אומר כשם שאין הראשונות בחמישי כך לא שניות ולא אחרונות אין גזרין תענית על הצבור בראשי חדרים בחנוכה ובפורים ואם התחילו אין מפסיקין דברי רבן גמליאל אמר רבי מאיר אף על פי שאמר רבן גמליאל אין מפסיקין מודה היה שאין משלימין וכן תשעה באב שחל להיות כערב שבת: גמ' סדר תעניות כיצד מוציאין את התיבה כו' ואפילו בקמייתא ורמינהו שלש תעניות ראשונות ושניות נכנסים לבית הכנסת ומתפללין כדרך שמתפללין כל השנה כולה ובשבע אחרונות מוציאין את התיבה לרחובת של עיר ונותנין אפר על גבי התיבה ובראש הנשיא ובראש אב בית דין וכל אחד ואחד ונוטל ונותן בראשו רבי נתן אומר אפר מקלה הן מביאין אמר רב פפא כי תנן נמי מתניתין אשבע אחרונות תנן: ובראש הנשיא: והדר תני כל אחד ואחד ונוטל ונותן בראשו איני והתנן ר' רבי אומר בגדולה מתחילין מן הגדול ובקללה מתחילין מן הקטן בגדולה מתחילין מן הגדול שנאמר ויאמר משה אל אהרן ולאעזר ולאיתמר נתקלה חנה ואהרן כ נתקלה אדם הא חשיבותא לדידהו דאמרי להו אהרן חשיבותו למיבעי עלן רחמי אב"ע: כל אחד ואחד וי' ונוטל ונותן בראשו: אמר רב אדרא וכל אחד ואחד ונוטל ונותן בראשו נשיא ואב בית דין נמי נשקלו אינהו ונינהו בראשיהו מאי שנא דשקיל איניש אחרינא ומנה להו אמר רבי אבא דמן קסרי אינו דומה מתבייש מעצמו

הנהגות הג"ח
א. ויאמר משה אל אהרן ולאיתמר בניו ראשיכם אל תפריעו ובגדיכם על תפריעו ולא תפנו ולא כל העדה יקעו ואחריכם כל בית ישראל יכבד את הערפה אשר שרף יי' ויקרא י' ו

גליון הש"ס
ר"פ ד"ה שבת תענית
בבבבב. עין לעיל פ"ג י'
פ"א רש"י ד"ה גמלו:

הנהגות הגר"א
א. בבשנה ותקעו ג"ל תקעו (וביה תשמעית):
ב. ג' וכל אחד ואחד טען פ"ל ונכבדים מותין
ג. שם כל איני מותין פ"ל: שם כל איני טען כראשו אמר מי פ"ל ונכבדים מותין:

רבינו גרשום
ואפי' בקמייתא. כלומר, דהני כסות מוציאין את התיבה, דהשבעת אפילו בראשונות.

תורה אור השלם

א. ויאמר משה אל אהרן ולאיתמר בניו ראשיכם אל תפריעו ובגדיכם על תפריעו ולא תפנו ולא כל העדה יקעו ואחריכם כל בית ישראל יכבד את הערפה אשר שרף יי' ויקרא י' ו

הנהגות הג"ח

א. ויאמר משה אל אהרן ולאיתמר בניו ראשיכם אל תפריעו ובגדיכם על תפריעו ולא תפנו ולא כל העדה יקעו ואחריכם כל בית ישראל יכבד את הערפה אשר שרף יי' ויקרא י' ו

גליון הש"ס

ר"פ ד"ה שבת תענית
בבבבב. עין לעיל פ"ג י'
פ"א רש"י ד"ה גמלו:

הנהגות הגר"א
א. בבשנה ותקעו ג"ל תקעו (וביה תשמעית):
ב. ג' וכל אחד ואחד טען פ"ל ונכבדים מותין
ג. שם כל איני מותין פ"ל: שם כל איני טען כראשו אמר מי פ"ל ונכבדים מותין:

רבינו גרשום

ואפי' בקמייתא. כלומר, דהני כסות מוציאין את התיבה, דהשבעת אפילו בראשונות.